

ԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐ

Իւրի Կարաբաշիեանի ժամանակակից ռուսական արձակի աշխի ընկնող գեւեբերից էր: Շուրջ երկու տասնամեակի ստեղծագործական աշխատանքի արդիւնքն են «Ալեքսանդր Ջիլքերի կեանքը», «Անմոռաց Միշունեան», «Ամեն ինչ չարդուում է», «Մայակովսկու յարութիւնը», արձակ եւ չափածոյ բազմաթիւ գործեր: Գրողի մէջ բաւական վաղ ճիւղանքայն է հետաքրքրութիւն Հայաստանի ու հայ ժողովրդի հանդէպ: Նա հագնուար հայրենիք է մանաւել իր ծննդավայր Ռուսաստանը, իր ազգի, հեռուար նախնիների հայրենիք Իսրայէլը եւ... Հայաստանը: Վերջինս մըան տուն է «մտերմութիւն, ըմբռնում» եւ «հագնեան անդորր»: Նրա համազմամբ «արիւնը եւ աշխարհում ամենամեծ դժբախտութիւնները հրեաներին հարագատացնում են հայերի հետ, ինչպէս չի կարող հարագատացնել ոչ մի բարեբախտութիւն»:

Հայաստանին մուրումնաւ առաջին գործը եղաւ «Կարօտ առ Հայաստան» վանքագրական վիպակը (1978թ.), իսկ բարգմանարար ընթերցողի ուշադրութեանը մերկայացուող «Հայաստանեան անցագիր»-ը Իւրի Կարաբաշիեանի գրել է մեանք աւիսներ տալը, 1992-ին, տպագրուել է Իսրայէլում, չիւնեւտեւ՝ Մոսկուայում: 1993-ի օգոստոսին ստեղծագործական կարողութիւններով առիցում գրողը իմեանապա եղաւ: Այս տխուր փաստը ինչ-որ չափով, բերեաւ, կարելի է հասկնալ Ֆրանսուա Վիյոնի բանատողի օգնութեամբ, որ Իւրի Կարաբաշիեանի իր «Աստու սխալը» յօդուածի համար ընտրել էր իբրեւ բնարան:

«Հնդուեանաւ եւ ամենուր եւ վտարուած ամեն տեղից»:

Արշակ ՄԱՏՈՅԵԱՆ

ԻՐԻ ԿԱՐԱԲԱՇԻԵԱՆԻ

Առաջին անգամ 76-ին այցելեցի Հայաստան, վերջին անգամ (Աստուան տայ՝ ոչ վերջին...) 89-ին. տասներեք տարի եւ այնտեղ գնացել եմ գրեթէ ամեն տարի, երբեմն տարին երկու անգամ, եւ մեացել երկար: Գնացել եմ ոչ իբրեւ գրօսաշրջիկ եւ ոչ գրական դրողատնուող: Դաժան ծառայութեամբ, միշտ սահմանափակ ժամանակով, ամեն անգամ հազար հասցնելով մի պահ կտրուել գործերից, որպէսզի աշխի պոչով մի բան տեսնեմ, պէանքի ծայրով լսեմ...

Բայց ահա անցաւ տարի տմաւ երեք աւիսներին տալեցի Թէլ-Աւիվ երաշախի բաղաւում՝ աղմկաւ, տօք, հասկանալի, հասարակ եւ հասկանալի, եւ արդէն միջադաշնային համրակառքի մէջ փոխադրուելով հարեւան բաղաւ, շատ մօտիկ՝ յիսուն րոպէ, բայց բաւարարին ուրիշ, ոչ հասարակ, անհասկանալի, իր տարօրեան, մագանաւ, ոչ առունին անունով... Միայն հասնելով ռարում յետին վերելին՝ եւ յանաւար մտածեցի, որ երեք ամսում անսովոր քիչ եմ յիշել Հայաստանը, որ ճա ինձ աղաղակ երկար արձակուրդ երբեք չէր տուն: Որովհետեւ բոլոր այս տարիներին ուր որ եղել եմ, ինչի մասին եւ ում հետ գրուցել եմ, Սարգիսեանի հերոսի՝ ծեր փողեարի մեան, եւ կարող էի տակ յանկարծ խօսիւ մէջանում՝ «Այո՛, եւ հոս եմ, ճեղ հետ, բայց սքրաս յոնեանում է...»:

Ինչպէս բացատրեմ հակիրճաւ պարզ՝ Հայաստանն ինչ է եղել ինձ համար, եւ ինչ է մնացել տամբշտ:

Այապէս ասեմք. մա երկար տարիներ եղել է իմ միակ արտասանմանը, դարձեալ մա եղել է միակ հայրենիք - ոչ իմ, իհարկէ, բայց միակ վայրը

աշխարհում, որին ես կարող էի յարել այդ բանը՝ առանց դալձ ինչ ամ-
յարմարութեան:

Խօսեմի Հայաստանի մասին: Լուս օրերին թողնեմ ամբողջ ակնյայտ,
պարտադիր խորհր՝ մշակույթը, պատմութիւնը, հնութիւնը, երիտասարդու-
թիւնը, մարդկանց գեղեցկութիւնը, բնութեան գեղեցկութիւնը... Սկսեմի
մանրամասնիքի, որոնցով ըստ էութեան բաղկանում է կեանքը: Ահաւասիկ ես
տասններեք տարի շրջագայել եմ ամեայր Կայսրութիւնով մէկ եւ քուր բա-
ղաճներէից, ուր ապրել եմ շարքաներով, Նրեանն այդպէս էլ մեաց միակ
խաւարը, ուր ես կարող էի անցնել ծայրից ծայր օրուայ, եւ գլխաւորը՝
գիշերուայ ցանկացած ժամի, հաստատ գիտեմալով, որ ինձ ոչ մի վտա ըմ
չի պատահի: Որտեղ հեռուից տեսնելով դեռահասների աղմկոտ մի խումբ,
ես ցանկութիւն չեմ ունեցել մանապարհս թեքելու, այլ շարունակելի եմ,
անցել մրանց միջով, գիտեմալով, որ եթէ դիմեմ լիտիւնով արտաքինով
վտանգաւոր ձայնով անկաշկանդ աղմկողներից որեւէ մէկին, մրանք բա-
ղեկամարտար կը լռեմ, կը կանգնեմ, կը սկսեմ իրար ընդհատելով բացատրել
մանապարհը եւ լակ համագուելով, որ ամէն ինչ կարգին է, կը շարունակեմ
իրենց ընթացքը, կրկին նայեմ անվնաս աղմկելով, անգացնելով կիթաւները:

Մատ ամիսներ ես այնտեղ թողել եմ կրտսեր արդուս, որին վախճում
էի Մոսկուայում թայլ տալ ինձից հեռանալու մէկ օրով - ճա չափազանց
անսովոր արտաքին ունէր 80-ական թուականների կէտերի մայրաքաղաքի
համար, չափազանց անկաշկանդ էր, անմիջական, դիւրահաւատ, եւ մերթ-
մրան ինչ-որ մի խումբն էր կոչում, մէկ միկիցիա էին տանում ռուսի-
կանները՝ սպառնալով ու յիշոցներով... Հայաստանում ճա ապրում էր բա-
ղաճում, մի քանի օրով կորչում էր սարերում, զմում պատահական բնո-
ւատարներով ու համարակառքներով, գիշերում անմեծօր մարդկանց, պատա-
հական ծանօթների մօտ, եւ այդտեղ մրան սպառնացող միակ բանը ամ-
սահման բարեհաջակութիւնն էր. կը կերակրէին, ջուր կը տալին, կը զրու-
ցէին:

Հայաստանը ինչպէս որ գիտեմ, ինչ է տեսի եղել է խաղաղ, այլ՝ բա-
ցարձակ յուսալի երկիր, գէշ անակնկալների անծիր ծովի մէջ միակ կղզեակը
անվտանգութեան:

88-ի գարունը, Սուրգայիթից յետոյ, հերթական անգամ ժամանելի
Նրեան եւ չնայած հայերի նկատմամբ մեծ սիրոյս, չէի հաւատում հրէշաւոր
պատմութիւններին, եւ երկա՛ր չէի հաւատում, մինչեւ լսեցի ամձամբ մրան-
ցից, ձվեր կարողացել են փրկուել: Բայց չէ՛ որ յետոյ եղաւ կտորածների
շարան, որ այնքան յայտնի չէին. Խոջալի, կիրովարաղ, Բախ... Եւ այս
յետմախորհի վրայ՝ ձուարթնոց օդակայեան, ուղեւորների քրնոտ մարմին-
ներ՝ ծնծուած յատուկ մշանակութեան զօրքերի ձեռքով: Եւ տեսել եմ դա եւ
բաղումը գնդակահարուած պատանու, որ կինօխցիկով նկարելիս է եղել... Եւ
հռիւղացող ուղղաթիւները բաղա՛ր վրայ, հրաաշայներ փողոցներում, եւ զին-
ւորները՝ սակրաւորի բռնեքով, աւ մեմք քնալ չէին կարողանում հասկանալ՝
ինչի համար են դրանք, չէ՛ որ շուրջընդոյրը ասփալտ է...

Նրեանը սարսեց, վրդովանց, ընդվզեց, առկեց: Նրեմ հարկուր հազար
մարդ էր հաւաքուում ամէն երեկոյ Քատերական հրապարակում: Սոյա՛ր էին
ունենում սակրվիտաներ, բանաստեղծներ, վկաներ, հիւրեր: Այդ հրապարա-
կը՝ լցուած հոծ ամբոխով, որ ոչ փոքր մի բաղա՛ր քնակաւորեան թուին էր
հաւասար, կարելի էր կրեսի - անցնել հեշտ եւ արագ, կիրառելով լակ երեմ
բառ՝ «նքեցե՛ք» եւ «բայլ տուէ՛ք, խնդրե՛ք»: Նոր ուշ գիշերին ժողովուրդը
ցրուում էր՝ հրապարակում ոչ մի ծեղ չէր մնում, եւ պարակում ոչ մի թիզ
սրբութեան խոտ չէր լինում...

Ամէն երեկոյ հեռուստաբոնիկը ցոյց էր տալիս նայեմամն թուով
ամբոխ ազրբեշտական մայրաքաղաքում: Ամբոխը դիւստում էր, առնում,
ցատկոտում, բափառարում պատանուներ՝ «Մեհ հայերին» եւ «Ազատութիւն

Սուսգայիթի հերոսներին» (Յկատի ունեին այն երեքին հարիրաւոր կամ հազարաւոր շարդարարներէց, որ ցուցադրաբար կալամուսցին ու փոխադրուցին Մուկուա)»:

Այս, ամշուշտ, խնձոր, մաւս չարագործներ լինում են բաւոր ժողովուրդների մէջ, իսկ ժողովուրդներն իրենք չեն լինում վատ. մենք դա գիտենք, եւ ժողովուրդի ամէնը, ինչպէս գրել է Վլադիմիր Ժարստիսկին, միշտ արայարար անձնամոխելի է...

Ապշեցուցիչ է արիւթիւնը աղբրեջանական իսկական հերոսների, որ պաշտպանել, օգնել են, պարգաւատ կարեկցել, — իւրաքանչիւր փրկուած պատմում էր ինձ այդպիսիների մասին: Ամէն մէկի պատուին կարելի էր Նրեւաւում երախտագիտութեան ծառ տնկել եւ այդ ծառերով կազմել առաքինիների ծառուղի, ինչպէս արել են Նրուսաղում: Բայց հագիլ թէ շուտ իմանանք նրանց աւանդները, իսկ եթէ իմանանք, բարձրաձայն չենք յայտարարի. մենք նրանց թշնամին չենք...

Ձեռն լինում վատ ժողովուրդներ, բայց խնձորեքաւոր բռնկուած ժողովուրդներ լինում են: Պատմութիւնը շատ գիտէ օրինակներ, եւ՝ բաւական մօտ ժամանակներէ...

Դրագէտ, մտացի, անկողմնակալ հեղինակները մեզ տալիս են «ազգամիջեան ընդհարումներ» ողբերգական վիճակագրութիւնը: Թէ այնտեղ, թէ այստեղ սպանուածներ են, ի՞նչ տարբերութիւն՝ որտեղ է աւելին. այսպիսի հասարակ, այսպիսի ամկապակած առաքինի միտքը ի՞նչպէս չընդունես:

Ահաւասիկ այսպէս՝ վնասկանօրէն մերժել, հերքել դառնութեամբ ու վրդովմունքով: Որովհետեւ... Դիտե՛ք. մարդը տարօրինակ արարած է, նրա համար միեւնոյն չէ՝ ինչպէս կը մեռնի: Զոհուել մարտում, պաշտպանելով ինքն իրեն եւ ուրիշներին կամ հոշոտուել գազազած մարտի ձեռնով, կենդանի՝ մասնցուել երկաթեայ տարանին, դանդաղ կտրտուել մասերի...

Զգիտեմ դուք ինչպէս, եւ ահա խիստ կարեւոր են համարում իմանալ՝ ինչի էր ընդունակ նա, որ սպանում էր. գնդակահարել թշնամուն՝ ակնթարթօրէն կանխելով, կամ անդրապարտիքը խնդած հերթի կանգնել արեւակալած աղբկայ մօտ: Այդ աղբիկը «փրկուեց», չգիտեմ բարեբախտութիւն է, եւ գրուցել եմ նրա հետ...

Հաւանաբար դուք մաւս կ'ասեք՝ «Բայց առաջինը հայերն սկսեցին»: Այդ դէպքում բարի եղէ՛ք նշգրտելու՝ ի՞նչ սկսեցին: Համբաւաւա՞ք անել: Տարբեր լաւձնաժողովներ պահանջել: Պահանջել իշխանութեան փոփոխութիւն: Ուշադրութիւն դարձնել եղբայրների դժբախտութեանը: Լաւ, ենթադրեմք մոյլնիսկ ոչ միայն այդ, ենթադրենք սկսեցին ուրիշի տարածք պահանջել: Առաջինը, առաջինը... Բայց նրանք երբեք, ո՛չ առաջինը, ո՛չ երկրորդը, ո՛չ երրորդը չսկսեցին անգէն տղամարդկանց գլխատել եւ երբեք չսկսեցին պառակտել խաչել:

Եւ ոչ այն պատճառով, որ հայերի մէջ ստահակներ չկան, այլ որովհետեւ հայ ստահակը գիտէ, որ կայ հմարաւորի սահման, որ ոչ մի ազնիւ ճապատակ չի արդարացնի իր չարագործութիւնը իր հարագատ ժողովրդի աչիքին:

Այս դէպքում դուք կ'ասեք՝ «Այդ ամէնը կեդրոնական իշխանութիւններն էին, կԳԲ-ն, կուսակցական թախում խորհրդակներ: Աղբրեջանը մոյլնակա գոռ է, բարբիս են խարել: Եւ կը պատասխանեն Եւգենի Շուարցի խօսքով. «Բոլորին են սովորեցրել, բայց ինչո՞ւ դու եղար առաջին աշակերտը»:

Այժմ ահա չկայ արդէն կեդրոնական իշխանութիւնը, կամ գրեթէ չկայ, իսկ Աղբրեջանին ենթակայ հայոց գիւղերում շարունակում են գտնել հայերի հոշոտուած դիակներ: Ինչ կ'ուզէ՞ք ասացէ՛ք, բայց ՅԼ-ի եսկոններին տասներեամեայ սղայի ակամջները քնա՛ւ ինքնապաշտպանութեան ճապատակով չեն կարել...

Դու՛ք չգիտե՞ք, չե՞ք կարող միանշանակ վճռել՝ ում պիտի պատկանի Ղարաբաղը: Հարցրե՛ք ինձ, ես ստոյգ գիտեմ: Նա պիտի պատկանի Հայաստանին: Եւ ոչ այն պատճառով, որ դա բնիկ հայկական հող է, եւ ոչ այն պատճառով, որ այնտեղ դեռեւս հայերը ճնշող մեծամասնութիւն են, եւ մոյմիսկ ոչ այն պատճառով, որ մեր ամբաստանը Հայաստանից Ստալինի դիւակամ խաղերի արդիւն է: Այլ պարզապէս այն պատճառով, որ հայերն այսօր չեն կարող, պէտք է գտնուեն այն մարդկանց իշխանութեան տակ, որոնք՝ բնդունակ են կտրելու հայ մանուկներին ականջները, կամ մրանց իշխանութեան, որ ուղարկում են այդ մարդկանց, կամ մրանց, ուլիք ձուացնում են, քէ դրանք՝ չկան... Սքէ առաջ, մինչ այն, որ «հայերն սկսեցին», Ադրբեջանն ուներ ինչ, որ իրաւունքներ, եւ կարելի էր լրջօրէն բնարկել դրանք, ապա այժմ՝ Սուլգայիթից, Կիրաւարդից, Բախուից եւ Շահումսանի գիւղերից յետոյ այդ իրաւունքները մա չունի:

Ծառօ՛ք, սակայն, պատմութիւնը ամառակ կի՛ն է, եւ քառյակամ իրաւունքն այնտեղ փոխարինում է գայլային օրէնքով: Իրականում ի՞նչ կը լինի Ղարաբաղի հայերին: Ո՛ր այն մոյմը, ինչ Նախիջեւանի, Շուշիի հայերին, ուր մոյմպէս մրանք՝ ճնշող մեծամասնութիւն էին, իսկ այժմ մոյմիսկ փոխմասնութիւն չեն, այլ կտրելի է ասել՝ 100 տոկոսանոց քաջակայութիւն:

▲ ▲ ▲

Ի՞նչ ամիս Հայաստանը պայքարում էր խաղաղ, իսկ այնուհետեւ, 88-ի մայիսներին, Կիրաւարդի կտարածից յետոյ, սարսափազդա՛ղ զոյժ եկաւ հայոց հեռաւոր գաւառներից, քէ այնտեղ, լեռներում աղբբեղանցիներ են սպանուել, որ մեղադրում էին կտարածի մասնակցութեան մէջ: Այո, խենթեր, չարագործներ լինում են քոյր ժողովուրդների մէջ, քաջասիրտ չկայ այս հարցում: Այդպիսի գտնուեցին եւ հայերի մէջ...

Բայց այսպիսի ամերաւանս. Այն ժամանակ Նրեւանում իմ ամեաշիւ ծանօթներից՝ մտերիմ կամ հեռաւոր, չեմ յիշում, չգիտեմ մէկին, որ այդ դժբախտութեան մասին խօսէր այլ կերպ, քան սարսափով ու մողկանքով: Ո՛ր մէկին:

Իսկ դեկտեմբերին, երկու շաբաթ անց՝ մօր գազանութիւն, այժմ արդէն բնութեան գազանութիւնը: Նրկրաշարժի օրը շշմած, վախ՛ եւ գանգաւարեցի քարեկամիս, հայկական քրիստոնէական եղբայրութեան դեկավարներից մէկին: Եւ մօրն մոյմ այդ յիմար հարցը տուի, որ միշտ այդպիսի իրավիճակում առաջին հերթին ծագում է: Հարցրի մրան. «Իսկ ո՛ւր է իմ Աստուածը»: Նա այսպէս պատասխանեց. «Ի՛նչ, երեւի երբ մենք պայքարում էինք քրիստոնէաբար, Աստուած մեզ հետ էր: Բայց երբ մոյմներին մեզ քոյլ տուեցին՝ այդ խենթութիւնը, Աստուած երես թե՛նց մեզանից»:

Դա Նրեւանում էր: Յետոյ Մակուայում եւ լսեցի լեռնակաղցի մարտաբանի տառծը. «Մենք միշտ չիմարա ժողովուրդ ենք եղել, դարձանք անբարեխիղճ: Եւ Աստուած մեզ դա համար պատժեց, մա մեզ ցոյց տուեց, քէ ինչ արժեք մեր կտաւացած տները...»:

Ի՞նչու, կտրելի է տարբեր վերաբերմունք՝ դրսեւորել ընդհանրապէս կրօնին եւ մասնաւորաբար քրիստոնէութեանը: Օրինակ, ամձամար եւ երբեք չեմ հաւատալ, որ այս կամ այն քաղցութ ուժը ունեց յիմարութեան կամ ստորութեան համար կարող է տանջել կամ բնաջնջել ուրիշներին: Եւ այդ պատասխաններն ինձ զարմացրին ոչ քէ քաջայայտած մշմարտութեամբ, այլ մոյմիսկ ծայր յուսահատութեան մէջ սեռական դժբախտութեան պատճառները իրենց մէջ որոնելու պատրաստակամութեամբ:

* * *

Իսկ դժբախտութիւնները թափուում են հայերի վրայ իրար հետեից, ըստ էութեամբ նրանց ամբողջ պատմութիւնը աղետների անընդմէջ շարան է:

Այդ շարաքաստիկ անընդմէջութիւնից ելք որոնելը ցնցում է Հայաստանը: Եւ ահա արդէն պայմանական արտասահմանը, որ երկար տարիներ միակն էր ինձ համար, կարծես իսկապէս դառնում է ուրիշ պետութիւն: Երեւի դա միշտ է եւ մայմիսկ ինքնըստիմեծ հասկանալի: Բայց տարօրինակ է, եւ ինչ-որ սով չեմ գտում, այլ ասելի շուտ՝ տագնապ: Եւ տագնապով եմ մայում Հայաստանի քարակցին, որի գծապատկերը այժմ բռնարովիմ իւրապատուկ, դժոժան, խստարարայ իմաստ ունի: Հայաստանը շրջառում են ոչ շատ մեծ բարեկամներ, եւ ասես դիտմամբ այնպէս է արուած, որ մարդկանց (եւ իհարկէ մամուլների) համար բոլոր գլխաւոր բաները այնտեղ թաղմում կամ չի թաղմում մայմ Ադրբեյջանը: Եւ ահա փակուած են ծորակները, գոց են արգելափակոցները, արտաքին աշխարհից չի գալիս ոչ ջերմութիւն, ոչ սնունդ...

* * *

Նրուսադէմը Նրեւանիմ քնաւ մեման չէ, բայց քնապատկերը մամապարհիմ տեղ-տեղ մեման է զարմանալի: Միայն մամապարհիմ ասելի լայն ու ճշգրիտ է, մեմեմաները՝ բազմազան, համարակառք՝ հարմարաւետ, օղափախիչը գլուխդ շոյում է գովութեամբ, իսկ քաղաքի խանութները լսի-լսեցում են ամէն տեսակ ուսեստներով...

«Խանութը» երբայեցեքեմ եւ հայերեմ մայմ քառն է. խանութ:

Երբայեցեքեմ շուկ է, հայերեմ շուկայ:

Երբայեցեքեմ առէ, հայերեմ առնւծ:

Երբայեցեքեմ յօդաւ, հայերեմ գիտեմ:

Այս գուգադիպութիւններն ու մամաութիւնները պատահամար եմ յայտնաբերել, մակերեսից, բացարձակապէս չգիտեմալով (չգիտեմ - լօ յօդաւ) ոչ հայերեմ, ոչ երբայեցեքեմ:

Հայերն ինձ բազմիցս ասել են. «Իսրայէլը մեզ համար օրինակ է: Մօտաւորապէս մայմալիս տարածք, մայմալիս բուաբանակով քնալութիւն, եւ սփիւտ, եւ հնութիւն, եւ Ս. Դիբի, եւ գրեթէ մայմ հիմնաքարերը, միայն դուք ձերը յաջող լուծել եք, իսկ մեմք՝ ոչ մի կերպ...»:

Այժմ իսրայէլական ոչ երկարատեւ փորձի քարձումքին, եւ հաստատ գիտեմ, որ միշտ է, որոշ խնդիրներ լուծուում են, բայց փոխարէնը ի յայտ են գալիս նորերը, եւ դրանց թիւ չկայ: Բայց ըստ երեւոյթիմ ամէն ժողովրդի, ինչպէս ամէն մարդու, յատուկ է ինքն իրեն եւ ինքնուրոյն լինելու ճգնումը: Եւ մեր գործը չէ՝ գլուխ շարժել ու խորհուրդ տալ (թէպէտ ինքններս յառաջադիմում եմք). մերը կարեկցելն է եւ յուսալը:

Եւ եւ յայտ եմ ստեմում: Ամէնից առաջ՝ որ հայոց պետութիւնը քարիկ կը լինի բոլոր հայերի համար, մեմ՝ բոլոր ոչ հայերի: Յայս ունեմ այնտեղ գնալու արդէն արտասահմանեմ հիւր եւ հանդիպելու մայմեմ քարի ու խելացի մարդկանց, ինչպէս ամենալ տարիներին,՝ ասելիմ ինձ պէտք չէ: Յայս ունեմ, որ ամեցաբայիմ դժուարութիւններ չեմ ունեմայ: Յայս ունեմ մեմ, թող ինձ մերուի այս կալարութեմակամ քնախանութիւնը, որ այդ նոր, ազատ, ոչ մէկից կախում չունեցող Հայաստանի փողոցներում առաջուամ՝ ամեգատ օրերի պէս, ոչ մէկը չի երածարուի ինձ հետ ոռուսերեմ խօսելուց: